

Tilan kosketus

Sini Talonen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Program in Fine Arts | Visual Arts

Autumn 2017 | 40

Sini Talonen

TOUCH OF SPACE

In this thesis I study experientiality affecting factors in space and installation. I discover space's physical properties and experiential reaches. As an artmaker I look for premises to create spatial, multisensory and actively experienced art. I aim to deepen my understanding of experiences and meanings stimulated by the spaces.

I will present some of my works through which I touch on site-specificity, community art and performativity. I emphasize the inevitable effects of space on meaningfulness of human existence. I parallel touch of space to human touch and talk about house with poetic metaphors as a shelter as well as a place for imagination.

This thesis is part of my spatial research and topics are part of the content and meaning in my artwork. The background is the idea in which human bodily experience of being in the world is strengthened in the experience of participating.

KEYWORDS:

Installation art, space, physical space, experiential space, experience, multisensory, touch, meanings, context, situation, being, body, bodylines, movement

OPINNÄYTETYÖ AMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutus | Kuvataide

Syksy 2017 | 40

Sini Talonen

TILAN KOSKETUS

Tarkastelen tilan ja tilataiteen kokemuksellisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Avaan tilan fyysisiä ominaisuuksia ja kokemuksellisia ulottuvuuksia. Taiteentekijänä etsin lähtökohtia tilallisten, moniaististen ja aktiivisesti koettavien teosten tekemiselle. Pysin syventämään käsitystäni tilojen synnyttämisestä kokemuksista ja merkityksistä.

Esittelen muutamia teoksiani, joiden kautta sivuan myös paikkasidonnaisuutta, yhteisötaidetta ja performatiivisuutta. Painotan tilan väistämättömiä vaikutuksia ihmisen olemassaolon mielekkyyteen. Vertaan tilan kosketusta ihmisen kosketukseen ja puhun talosta runollisin vertauskuvoin sekä suojana että kuvittelun paikkana.

Tämä opinnäytetyö on osa tilallisia tutkimuksiani ja käsiteltävät aiheet ovat teosteni sisältöä ja merkityksenantoa. Taiteeni pohjautuu ajatukseen, jossa ihmisen kehollinen maailmassa olemisen kokemus vahvistuu osallistumisen kokemuksessa.

ASIASANAT:

Tilataide, tila, fyysinen tila, kokemuksellinen tila, kokemus, moniaistinen, kosketus, merkitykset, konteksti, situaatio, oleminen, ruumis, kehollisuus, liike

SISÄLTÖ:

Aluksi	1
---------------	---

Fyysinen tila

Rakenteet	3
Talo suojana	11
Tilallinen taide	19

Kokemuksellinen ja inhimillinen tila

Ulottuvuudet	23
Kosketus ja liike	27
Taidekokemuksessa osallisena	31

Lopuksi	35
----------------	----

LÄHTEET	37
---------	----

KUVALUETTELO	40
--------------	----

Kuva 1. Lapsuusmuisto kotialbumista.

Aluksi

"Olen tila jossa olen"

-Noël Arnauld¹

Tässä opinnäytetyössä pohdin, miten tila tuntuu. Tarkastelen tilojen ja tilataiteen kokemuksellisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Taiteen tekijänä yritän tavoittaa sitä, miksi tilalliset moniaistisesti ja aktiivisesti koettavat teokset ovat minulle niin kiinnostavia ja tulleet ilmaisumuodokseni. Pyrin saamaan aiempaa syvällisemmän käsityksen tilojen ominaisuuksista sekä ymmärtämään tilallisuuden (ja tilattomuuden) aiheuttamia kokemuksia.

Käsittelen tilan fyysistä ja kokemuksellista ulottuvuutta eri lähteitä lainaten niin arkkitehdin, tanssijan, juoksijan, kirjailijan, filosofin kuin psykologinkin avartamana. Heidän avullaan uppoudun kehon fenomenologiaa tutkineen filosofi Maurice Merleau-Pontyn tutkimuksiin tilan ruumiillisuudesta. Omia teoksia käsitellessäni tukeudun mm. filosofi Gaston Bachelardin fenomenologis-runolliseen tulkintaan kodista ja erilaisten tilaa muodostavien elementtien synnyttämisestä aihioista uneksunnalle. Filosofi ja psykologi Lauri Rauhalan tekstien kautta käsittelen tilan väistämättömiä vaikutuksia ihmisen tilaan ja olemassa olon merkityksellisyyteen. Vertaan tilan kosketusta ihmisen kosketukseen, sekä syvennyn taiteen olemukseen merkityksien synnyttäjänä. Arkkitehti Juhani Pallasmaan teos *Ihon silmät* ja filosofi Jaana Parviaisen tekstit ovat olleet tämän prosessin ajan selkäranganani ja niiden pohjalta olen saanut ryhtiä niin tilan rakenteisiin, aistisuuteen kuin kokemuksellisuuteenkin. Muut lähteet tukevat osaltaan käsiteltyjä aiheita.

Tarkastelen omien teosteni kautta suhdettani paikkasidonnaiseen ja yhteisölliseen taiteeseen sekä performatiivisuuteen. Lisäksi kuvaan omia tilallisia kokemuksiani lapsuuden muistikuvieni kautta, sekä

---

¹ Sit. Bachelard 2003, 300.

yritän löytää jonkinlaisen ilmaisen sille, mitä koen tiloja kohdatessani.

Tila voidaan jakaa karkeasti fyysiseen, kokemukselliseen ja virtuaaliseen tilaan. Tilan kokeminen on monitasoista. Se ilmenee meille audittiivisena, haptisena, visuaalisena ja kinesteettisena. Tilakokemukseen vaikuttaa jokaisen ihmisen yksilölliset taustat, historia, ominaisuudet, aistihavainnot, muistot ja situaatio.² Ajattelun Merleau-Pontyn tavoin, että yksilöllisen havaitsemisen ja ajattelun taustalla on ihmisen kehollinen kokonaisvaltainen maailmassa oleminen³.

Tässä kirjoitelmassa tarkastelen sekä teosteni sisältöä ja merkityksenantoa että niiden fyysistä ja aineetonta rakennetta. Alue on moniulotteinen, niin näkyvään kuin aineettomaankin tilaan sijoittuva, ja siksi sitä on välillä hankala selkeästi hahmottaa. Tämän vuoksi pyrin jäsentämään aihetta käsittelemällä ensin tilan fyysisiä ominaisuuksia, jonka jälkeen siirryn tilan kokemuksellisiin ulottuvuuksiin. Teksti on tärkeä osa tilallisia tutkimuksiani ja taiteellista opinnäytetyötäni. Tässä tekstissä haluan korostaa kokonaisvaltaisen kokemuksen merkitystä taidekokemuksessa ja osoittaa, miten syvästi tilat meihin vaikuttavat.

---

² Parviainen 2007, 42.

³ Mäkinen & Mäntymäki 2007, 9.

Fyysinen tila

Rakenteet

Dumbolla on suuret korvat

sen äiti vangitaan

heille nauretaan

menen mustan pianontuolin alle

itken lohduttomasti

on hämärää

vaaleat kuultavat verhot

valuvat lattialle

sytytän vihreän valon

valkoiseen marmoriseen suihkulähteeseen

vesi alkaa lorista

-muistikuva lapsuudesta-

Käsitteet tila ja paikka kulkevat käsi kädessä. Tila voidaan pelkistää fyysisesti rajattavissa olevaksi avaruuden osaksi, kun paikan ajatellaan fenomenologisesti olevan enemmän kokemuksellinen käsite. Sijainnista ja tilasta tulee paikka vasta, kun siitä on tullut merkityksellinen ihmiselle.⁴ Tässä opinnäytetyössä keskityn tilan käsitteeseen. Käsitän tilan kokonaisvaltaisena kokemisen tilana, jossa fyysinen ja emotionaalinen vaikutus määrittävät kokemusta.

Tässä luvussa mainittavia fyysisiä ominaisuuksia ei voi täysin irrottaa kokemuksellisuudesta. Rajan vetäminen ei ole edes kovin mielekäästä. Karkeasti ajateltuna fyysisessä tilassa on niin sanottuja pysyviä ominaisuuksia ja sitten vaihtuvia kuten valo, ääni ja hajut. Monitulkintaisen kokemuksellisen tilan syntyyn vaikuttavat lukuisat ominaisuudet. Se muodostuu sulkeutuneisuuden ja avonaisuuden asteista, dynaamisuuden ja staattisuuden vaihteluista, ulottuvuuksista,

---

⁴ Arkkitehtuurin abc 2004, 22.

mittasuhteista, muodoista, materiaaleista, väreistä, jo mainituista vaihtuvista ominaisuuksista ja kaikkien näiden aistittavien asioiden suhteista⁵.

Fyysinen tila voi muodostua monenkaltaisista rajaavista tekijöistä: lattiatasosta, seinistä ja katosta. Se voi rajautua puiden lehvästään, matalalla riippuviin pilviin, sohvan nurkkaukseen, kainaloon kääpetyessä toisen ihmisen vartaloon, lämpökuplaan takan edustalla, tai rajan tunteen voi synnyttää ainoastaan pelkkä valon ja varjon leikkauskohta. Tila voi olla maisematila, kaupunkitila, sisä- tai ulkotila, yksityinen- tai julkinen tila, yksittäinen tila tai tilasarja.⁶

Tilaa rajaavat elementit erottavat toisistaan ja välittävät toisiinsa eri maailmoja, järjestyksiä, tapahtumia ja käyttäytymisen muotoja, joita voi muunnella tilassa liikkumisen koreografian keinoin. Nämä osat hahmottuvat kokonaisuudeksi mittakaavansa, ihmiskehon ulottuvuuksien sekä tilan ja muodon sisäisten suhteiden kautta. Koemme tilan uudelleen omassa kehossamme ja samaistumme alitajuisesti kehomme avulla tilaa rajaavaan muotoon. Sekä keho että muoto rakenteena myötäilee tai vastustaa maan vetovoimaa.⁷ Helsingin Taidehallissa 2001 olleessa Anish Kapoorin näyttelyssä seisoin valtavan Yellow-nimisen teoksen edessä. Siinä seisoessani tunsin fyysistä tunnetta, imua kohti keltaista aukkoa. Lähestyin teosta niin etten hahmottanut sen kaikkia ulottuvuuksia. Kun teosta kiersi, sen todellinen muoto ja koko paljastui. Todellisuudessa teos oli yksi suuri kovera puolipallon muotoinen keltainen aukko. Teoksessa yksinkertaisen muodon ja värin yhdistelmä muuttuu tunnistamattomaksi illuusioksi ja kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi. Minulle tämä kokemus oli unohtumaton ja osoitus siitä, että vasta kokemus voi kertoa teoksen todellisen luonteen. Kokemukset eivät ole objektiivista todellisuutta. Kun tila ja etäisyydet rakentuvat havainnoissa ja vuorovaikutuksessa kokijan kanssa, fyysisesti erilaiset ihmiset kokevat tiloja eri tavoin: isolle pieni tila voi tuntua ahtaalta ja toisin päin. Samoin hyväkuntoiselle ja raajarikkoiselle etäisyydet näyttävät eri tavoin.⁸

---

⁵ Mannberg 2000, 28.

⁶ Arkkitehtuurin abc 2004, 18.

⁷ Mannberg 2000, 28.

⁸ Laajarinne 2016, 11.

Kuva 2. Sini Talonen: Cube - Vaneripintaa tilan sisältä, 2017.

Tilaelämykseen vaikuttaa olennaisesti valo, varjojen, kirkkaan tilan ja pimeiden kolkkien suhde. Riippuukin paljon valosta millaisia elämyksiä tila onnistuu tarjoamaan. Valo tekee tilan muodot näkyviksi. Kokemus tilasta syntyy siis valon ja materiaalien kohtaamisesta, johon yhdistyy ihmisen liike ja toiminta tilassa. Valon lähteet, kuten erilaiset aukot ohjailevat ihmisen toimintaa ja katsetta tilassa.⁹ Hämäryys on merkityksellistä koska varjossa ja pimeydessä näköaistin terävyys sumenee ja muut aistit saavat mahdollisuuden voimistua. Syvyydestä ja etäisyyksistä tulee moniselitteisiä. Himmeä valo ja varjot stimuloivat mielikuvitusta ja unelmointia.¹⁰

Suunnitellessani teoksiani olen tietoinen valosta. Se on olennainen osa kaikkea tekemistäni. Voi olla, että galleriatilojen tavanomaiseksi käyneet kohdevalot ovat saaneet minut tylsistymään. Syksyisin varhain pimenevät illat sähkövaloineen saavat kaipaamaan luonnonvaloa enemmän kuin mitään muuta. Pidän luonnonvalon elävästä ja jatkuvasti muuttuvasta ominaisuudesta pimeyteen asti. Koska omien teosteni kohdalla minulle on tärkeää teosten suhde ympäröivään tilaan, monet kohdevaloin valaistut teokset muuttuvat silmissäni liian irralliseksi osaksi ympäristöään. Lukiessani kirjaa Varjojen ylistys pystyn yhtymään japanilaisen kirjailija Tanizakin ajatukseen, että keinotekoinen valo tappaa helposti materiaalista sen herkimmat nyanssit.

"...ylipäättään kaikki valkoiset ruuat - menettävät kirkkaassa huoneessa paljon kauneudestaan. Ja ennen kaikkea riisi: pimeään nurkkaan asetettu kimaltavan musta lakattu riisiastia on kaunis katsottava ja voimakas ruokahalun herättäjä. Sitten kansi nostetaan rivakasti, ja tämä puhdas valkoinen vastakeitetty ruoka, kukkuroillaan mustassa astiassaan, päästää ilmoille lämpimän höyryn aaltoja joka ikisen jyvän kimmeltäessä helmen tavoin..."¹¹

Lainauksesta voi todeta, ettei mielekäs kokemus voi syntyä ihan mistä tahansa fyysisen tilan synnyttämästä tunnelmasta.

---

⁹ Heikkilä 1999, 86.

¹⁰ Pallasmaa 2016, 37-38.

¹¹ Tanizaki 2012, 34.

Haju ja maku antavat meille impulsseja ja osallistuvat kokemukseen. Nämä aistit etsivät kiinnittymispintaa mieleen ruumiin hermojärjestelmän kautta ja saavat meidät koskettamaan muistoja.¹² Tapio Koski lainaa kirjassaan juoksemisen filosofia Heideggerin ilmausta hajun olemuksesta: "Haju kertoo olion olemisesta välittömämmin ja todemmin kuin mikään kuvaus tai tutkimus koskaan voi kertoa."¹³

Tilan kokemus voi olla hyvin intiimi. Lapsena kellaritiloihin mentäessä tunsin usein voimakasta tarvetta nuolaista seinää, ja joskus niin teinkin. Tiloihin liittyvä intiimi luonne voi tulla ilmi, kun vierailee jonkun kodissa, sillä jokainen koti on osa sen asukasta tai asukkaiden identiteettiä. Seinät ovat ikään kuin yksi heidän "ihoistaan". Tilakokemukseen voi sisältyä jännittävää latautuneisuutta. Tilan kautta menneisyyttä ja toisia ihmisiä tulee koskettaneeksi. Kokemus voi syntyä entisten asukkaiden tai toisten tilankäyttäjien jättämistä jäljistä: tahroista ja hajuista. Tällöin nämä jäljet ikään kuin luovat intiimin suhteen tilassa olleiden välille.¹⁴

Ajan kulun tunnistaa kuluneista portaista, lohkeilleesta maalista tai kädenkosketuksien siloittamasta oven vetimestä. Vaikka aika ei ole sidoksissa materiaaliin, ilmenee se siinä. Aika vaatii kokemuksen, ajan ja liikkeen aistimisen.¹⁵ Taide käsittelee ihmisen tilallista ja ajallista olemassaoloa mm. minää ja maailmaa, aikaa ja kestoja, elämää ja kuolemaa. Se tavallaan kesyttää myös äärettömän tilan ja ajan ja näin tekee maailmasta paremmin siedettävän ja ymmärrettävän. Ihmisellä on mentaalinen tarve kokea juurtuvansa ajan jatkumoon.¹⁶ Muistilla on tässäkin oma tehtävänsä.

---

¹² Pallasmaa 2016, 43.

¹³ Sit. Koski 2005, 155.

¹⁴ Laaksonen 1997, 95, 96.

¹⁵ Laaksonen 1997, 17.

¹⁶ Pallasmaa 2016, 17, 28.

Kuuloaistimus jäsentää meille tilankokemista ja hahmottamista. Kaiku ilmentää meille jatkuvuuden tunteen syvyyden kokemuksessa, jota hahmotetaan yhtäläillä äänen kuin visuaalisen kokemuksenkin avulla. Pallasmaa kirjoittaa elävästi korvan ikään kuin piirtävän esiin kuvaa onkalosta, joka taas leikkautuu suoraan mieleen. Jos näköaisti merkitsee ulkopuolisuutta, niin ääni sen sijaan antaa sisäpuolisen kokemuksen. Eli ääniaistimuksessa yksilön ja ulkomaailman raja hämärtyy.¹⁷ Usein silmät ummistaessa voi kuulla päivän äänien kaikuvan pään sisällä. Kotoa pois ollessani voin kuulla lasteni kutsuvat huudot korvissani. Kun ääntä ei voi sulkea pois, tunkeutuu se syvälle ihmiseen¹⁸.

Akustinen havainto jää usein taustakokemukseksi, eikä hällisevässä tilassa ole mahdollisuutta kokea tilaa akustisesti, korvamme ovat silloin kuin sokaistut¹⁹. Toisaalta taas kun tuntee uppoavansa kahvilan puheen sorinaan ja kaupungin vilinään, voi se tuoda kaivattua vapautta olemiseen. Rakentaessani teoksia olen tullut tietoisemmaksi niiden synnyttämästä äänimaailmasta, niissä liikkumisen ja puhumisen aikaansaavasta akustisesta atmosfääristä. Pallasmaan kirjassa Steven Holl toteaa: *”Se miltä paikat tuntuvat, kuulostavat ja tuoksuvat vaikuttaa siihen miltä paikat näyttävät.”*²⁰

---

¹⁷ Pallasmaa 2016, 41.

¹⁸ Laajasalo 2016, 230.

¹⁹ Pallasmaa 2016, 41.

²⁰ Sit. Pallasmaa 2016, 8.

Tiloja joita ei ehkä kuvittele olevan olemassa, on kaikkialla. Nämä fyysisesti olemassa olevat tilat ovat yhtä merkityksellisiä ja todellisia kuin kiinteät ja tiedostuvat tilat, etenkin silloin, kun ne vaikuttavat tapoihimme liikkua tai toimia. Kun väkijoukosta läpi päästäkseen etsii vapaita väyliä kulkea ja kaupungin nukkuessa pissapaikkaa, tulevat nurkat ja epätilat merkityksellisiksi.²¹

Tyhjyys ja hiljaisuus ovat tiloina täynnä mahdollisuuksia. Ne ovat potentiaalisia olemisen tiloja²². Bachelard kuvaa muistoa ahtaasta, yksinkertaisesta ja käpertyneestä yksinolosta kokemuksena, joka vahvistaa eksistentiaalisen olemisen tunnetta. Paikat joissa ihminen tai uneksija on viettänyt yksinäisyyden hetkiä, ovat niitä, jotka antavat puitteet loputtomalle uneksunnalle.²³ Lastenpsykiatri Sinkkonen on sanonut tylsistymisen ruokkivan luovuutta, sillä se pakottaa keksimään tekemistä. Hän kutsuu sitä luovaksi joutilaisuudeksi. Pelkkä oleilu voi näin olla tärkeää ja merkityksellistä ihmisen kehitykselle.²⁴

Arkisessa ympäristössä ihminen voi aistia erilaisia tilallisuuksia. Kun vien lastani esikouluun, katu tuntuu leveältä ja tilattomalta ja päiväkin on harmaa ja varjoton. Yön aikana on satanut loskaa, joka painaa oksia kohti maata. Pensaiden alle on jäänyt erityisen salaperäisiä tiloja. Joskus toivoisin olevani citykani tai -mäyrä, sillä kaupungissa kulkiessa minulle olisi tarjolla lukuisia puskia ja onkaloita, tilallisia kokemuksia ja rauhallisia paikkoja vetäytymiselle. Olisin myös toisella tapaa vapaa ylittämään rajoja erilaisista valtarakenteista riippumatta. Vaikka tulen koko ajan yhä tietoisemmaksi arkkitehtuurin ja tilojen valtarakenteista, on minulle tilojen tutkiminen edelleenkin enemmän mahdollisuuksia kuin epäkohtia.

---

²¹ Laajarinne 2016, 10, 11.

²² Pallasmaa 2016, 16-18.

²³ Batchelard 2003, 85, 95.

²⁴ Sinkkonen 2008.

citykanin puskassa

se olen minä

kyykistelen

autoja paossa

pian syntyvät poikaset vatsassa

mustavarikset raakkuvat yläpuolella

tuuli riepottelee oksaan kiinnittynyttä muovipussia

alkaa sataa

käperryn pensaani juurelle

Talo suojana

olen jo hetken kuunnellut isoäidin askareita

alkovissani

kömmin pirtinpenkille

*puuroa lautaselle, mustikkahilloa päälle
valmiiksi tehty juustosämpylä*

öljylampun hämärässä

-muistikuva lapsuudesta-

Talon kuva on visuaalinen lähtöpiste, joka stimuloi ajattelua. Monet merkityksellisistä tilakokemuksista ja niihin liittyvistä muistoistani liittyvät lapsuuteen. Bachelard sanoo, että lapsuus säilyy ihmisessä poeettisena perustana, ei tosiasioissa. Hän tarkoittaa sillä sitä, että menneisyyden asumusten jättämät jäljet säilyvät meissä katoamattomina paikkoina, joihin ajatukset, muistot ja unet kokoontuvat:

”Jos minulta kysyttäisiin, mikä on talon kallisarvoisin anti, vastaisin seuraavasti: talo antaa uneksinnalle turvapaikan, talo suojaa uneksijaa, talo antaa mahdollisuuden uneksia rauhassa. Eivät ainoastaan ajatukset ja kokemukset vahvista inhimillisiä arvoja. Myös uneksintaan sisältyy arvoja, jotka leimaavat ihmisen koko syvyyttä.”²⁵

Mikko Mannbergin mukaan mielikuvat ovat erottamaton osa sekä luovaa tekemistä että luovaa kokemista. ”Mielikuvat muodostavat arkkityyppisen figuratiivisiin kokemuksiin perustuvan figuratiivisen kielen, joka synnyttää kokijan tajunnassa uusia mielikuvia.”²⁶

Ruumiillinen reaktio on osa tilakokemusta. Siihen sisältyy viittaus toimintaan, jossa tila aukeaa meille muistin kautta. Menneisyys on

---

²⁵ Bachelard 2003, 79.

²⁶ Mannberg 2000, 24.

Kuva 3. Sini Talonen: Kuvamuisto Iranista, 2004.

ruumiillistunut silloin toimintoihin. Kaikkeen kokemukseen liittyy muistelemisen, muistamisen ja vertailemisen akteja, jotka taas perustuvat olennaisesti keholliseen muistiin. Asuinpaikkamme integroituu itseidentiteettiimme ja siitä tulee osa ruumistamme ja koko olemassaoloamme. Muisti on meille näin identiteettiimme perusta.²⁷

Olen reilun parin vuoden ajan rakentanut pieniä tiloja, joihin kokija voi kömpiä sisälle. Olen halunnut kuvata ihmisen perustavanlaatuista tarvetta suojautua ja vetäytyä ympäristön hälinästä. Huomasin miten jo aikaisemmin lukemani Bachelardin kuvaukset vahvistavat kuvia omista teoksistani ja niissä tulkitsemistani aiheista. Minulle teosten lähtökohdat ovat henkilökohtaisia tulkintoja tietynlaisista kokemuksista ja tapahtumista. Sisällöt joita yritän niissä tavoitella, koskettavat kuitenkin jollakin tavalla meitä kaikkia. Ylen A-studion asiantuntijan mukaan koti on kaikkien muiden elämän osa-alueiden ehtymisen perusta²⁸. Riittävät olosuhteet ja luotettavan tuntuinen ympäristö on ihmisen olemassaololle ensiarvoisen tärkeä tekijä. Rakennuksilla on hengissä pysymistä ja hyvinvointia ylläpitävä tehtävä, niiden kuuluu antaa suojaa arkisille toimille. Asuinpaikkamme on ruumiimme, muistimme ja koko identiteettiimme turvapaikka. Tämä on ensimmäinen ja siksi tärkein tilaan sidottu ominaisuus.²⁹

Helsingissä sisustusmessuilla syksyllä 2017 esillä ollut Anssi Pulkkinen teos oli visuaalisesti vaikuttava ja rohkea teko *Street View(Reassembled)*. Teos koostuu Syyriasta tuoduista sodan runtelemista talon raunioista. Teos on installoitu rekan lavalle. Se kommentoi ja kuljettaa sanomaa kodittomuudesta ja pakolaisuudesta. Lohduttomat betonimöhkäleet ovat hyvin konkreettinen viesti maailmasta, jossa sodan aiheuttamat seuraukset ovat käsittämättömät.³⁰ Jos ajattelemme messuhallin vieressä nousevia korkeita, ehjiä, betonilähiön asumuksia, on ero merkittävä. Syyrian kaupungit ovat raunioina ja asuinkelvottomia.

---

²⁷ Pallasmaa 2016, 54.

²⁸ Yle Areena 2017.

²⁹ Pallasmaa 2016, 50.

³⁰ Habitare 2017.

Taiteen kautta voimme pyrkiä käsittelemään maailmanlaajuisesti koskettavia asioita ja muutosta kaipaavia epäkohtia. Lauri Rauhalan mukaan taiteella on mahdollisuuksia ihmisen kokemuksen kehittämisessä, mutta jos ihmisellä ei synny tajunnassa esteettisen ja eettisen mielellisyyden kokemusta, ei hänellä ole taidetta olemassa³¹. Eikä silloin myöskään taiteella ole merkitystä.

---

³¹ Rauhala 2005, 193, 195.

Kuva 4. Sini Talonen: Pakopaikka, 2016. Kuva: Niklas Feinik.

Pakopaikka on Turun taideakatemia kuvanveistonluokkaan 2016 tehty kokeellinen tilateos. Se on viisi metriä korkea laudasta rakennettu torni. Rakennelman huipulla sijaitsee sängyn kokoinen pehmustettu tila. Teos on suunniteltu ja sijoitettu luokkaan tilan asettamin suuntaviivoin niin, että teos kurkottelee korkeassa tilassa olevia yläikkunoita kohti. Pakopaikka-teokseni on tulkittavissa monin tavoin. Sen voi nähdä visuaalisena ja materiaalisena objektina tietyt suhteet omaavana kokonaisuutena. Ensi katsomalta näkemättä jäävä tila avautuu vasta ylös kiivetessä ja muuttuu jonkinlaiseksi tapahtumaksi ja yllättäväksi kohtaamiseksi.

Kuvitelma luonnonvoimia vastaan suojautuvasta metsämajasta, on Bachelardille nautinnollinen vertaus talosta inhimillisenä olentona. Se on kuvaus luonnon ja ihmisen suhteesta, joka tiivistyy suojaan, jonka ympärillä myrsky riehuu. Talo ikään kuin kerää pääomaa voitostaan rajumyrskyä vastaan. Kun metsämajasta vielä tuikkii valo, on valo kuin yksinkertainen osoitus ominaisuudesta, joka tiivistää itseensä tunnetta kotoisuudesta ja mahdollisesta turvasta ja läsnäolosta. Lämpimässä, myrskyltä suojassa olevan ihmisen tuntema värinä on vain hyvän olon värinää.³²

---

³² Bachelard 2003, 119-126.

Kuva 5.

Maja-teoksessa halusin yhdistää erilaisia elementtejä: särmikkään matalan käytävän ja orgaanisen ja villin pesämäisen muodon. Tiloja rajaa turkoosi verkko. Tilan keskeltä roikkuu pieni valo. Majassa on suojassa ja toisaalta kaikkien näkyvillä. Tila tarjoaa mahdollisuuden olemiselle ja tarttumapintaa kuvitelmiille.

Kuva 5 ja 6. Sini Talonen: Maja, 2017.

“Kun keho saa vastakaikua tilasta, kokee ihminen nautintoa ja suojantunnetta.”³³ Jonkinlaisessa ideaalitalanteessa turvassa oleva ihminen, elää talon todellisuutta ja sen mahdollisuutta. Taideteos voi synnyttää kokemuksellisuudella rakentavia merkityksiä. Tällöin olemisen voi olla todellisuutta, jota eletään “runokuvissa.”³⁴

---

³³ Pallasmaa 2016, 51.

³⁴ Bachelard 2003, 77.

Tilallinen taide

Installointi ja konteksti liittyvät aina kaikkeen taiteen esittämiseen ja tekemiseen ja ovat jokaisen paikan, teoksen ja esityskerran kohdalla erilaiset. Minulle tilat tai paikat ovat ehdottomasti ympäristöä, josta teokset ideaalitapauksessa ponnistava ja jotka sekä palvelevat ja muokkaavat aina kulloistakin ideaa tai teosta.

Tilataiteessa teos ja sitä ympäröivä tila muodostavat eräänlaisen kokonaisuuden. Tilateokset saattavat olla hyvin vaihtelevia, koska ne voivat muodostua hyvin eriluonteisista elementeistä. Olennaista niille on katsojan mahdollisuus "astua" teoksen synnyttämään tilaan. Seuraavaksi pohdinkin erilaisia tapoja olla osallisena taideteoksen synnyttämää tilaa.

Taideteos voi kuulua eri käsitteiden sisälle yhtä aikaa riippuen siitä, tarkastellaanko taideteosta yhteisön, paikan vai taidesuunnan näkökulmasta. Taiteen määrittely johonkin alueeseen ei itselleni sinänsä ole merkityksellistä, mutta määritelmät voivat olla jonkinlaisina viitekehyksinä tai sisällöllisinä asioina tärkeitä teemoja. Itselleni kysymys ei siis koske taidelajeja tai -suuntauksia, vaan pikemminkin taiteen tekemistä asenteena. Pohdittavaksi voi välillä nousta, korostaako yhteistyötä ja eettisyyttä suhteessa katsojaan, vai problematisoidako taiteilijan asemaa suvereenina tekijänä. Ajattelen, että on parempi olla näistä asioista tietoinen ja jatkaa omaa taiteilijaksi kasvamista rauhassa ja herkkätuntoisesti kuunnella mihin suuntaan omat intentiot vetävät.³⁵

Paikkasidonnaisessa taiteessa paikka on olennainen osa teosta. "Paikka voidaan ymmärtää taiteen tekemisen paikaksi, näyttelypaikaksi, taideteoksen paikaksi osana taidelaitoksen toimintaa, yhteisölliseksi paikaksi tai yhteiskunnalliseksi keskusteluksi, johon taideteos ottaa kantaa."³⁶

Paikkasidonnaisessa teoksessa paikka voi tarkoittaa myös katsojaa, joka havainnoillaan tai liikkumisellaan luo merkityksiä, eikä hänellä näin ole havaittavaa kosketuspintaa paikkaan, ollessaan itse objektina³⁷.

---

³⁵ Kantonen 2005, 51, 52.

³⁶ Sama.

³⁷ Johansson 2004, 69.

Tällaisia tilanteita syntyy, kun ihminen tai ihmiset, ovat osa teosta, tai ihminen itsessään on teos.

Paikkasidonnainen taide kehittyy vuorovaikutuksessa. Se pyrkii ottamaan paikkansa, vetämään tai työntämään luotaan aina jossakin erityisessä ajassa ja tilassa. Tällöin on kyse suhteista, jotka vaativat aina enemmän kuin yhden tekijän tai osallistujan. On Merkityksellistä, millaisessa suhteessa ja rooleissa nämä erilaiset osat ovat teoksen kanssa, sekä miten ne itsensä määrittelevät. Kyse on paikallistamisesta, osana ja osallisena olemisesta ja siitä, miten merkityksen tuottamiseen kyetään ja halutaan osallistua.³⁸

Tähän mennessä osa teoksistani on ollut enemmän sidoksissa paikkaan, kuten Pakopaikka-teos, vaikkakin kyseinen projekti on lähtenyt henkilökohtaisesta tarpeesta ja paikan tulkinnasta. Teos on silti ollut vahvasti vuorovaikutteisessa suhteessa paikkaan ja sen käyttäjiin, sen ehdoilla, sen määrittämänä ja siten jollakin tapaa lunastanut paikkansa. Toiset teokseni kuten Maja ja Cube, sekä yhteisöllinen teos Välitila, ovat toisella tapaa olleet outoja niissä liikkuville ihmisille, vaikka teokset ovat muodollisella tai materiaalisella tavalla olleet osa tuota tilaa tai paikkaa.

Taiteen määrittelemisen yhteisötaiteeksi riippuu paljon tavasta, jolla yleisö osallistuu taiteen tekemiseen ja vastaanottamiseen³⁹. Yhteisötaide on siis teoksia joissa yleisö, tai osa yleisöstä osallistuu taideteoksen tekemiseen. Koska taiteilijan ja yleisön väliset fyysiset ja psyykkiset rajat muuttuvat epäselviksi, ovat kaikki osallistujat osa taideteosta ja sen merkityksen muodostusta. Tässä viitekehyksessä taiteen toimintamalleihin yhdistyy malleja, joita on aiemmin yhdistetty sosiaalityöhön ja kasvatukseen.⁴⁰

Tehdessäni paikkasidonnaista ja yhteisöllistä taidetta maahanmuuttajanaisten kanssa, taide on ollut enemmänkin syy saada etäisyyttä tavanomaisista ja arjessa totutuista rutiineista. Motiivina tällaiselle toiminnalle on ollut halu osallistua tapahtumaan, joka on yksilöä ja yhteisöä avartavaa ja virkistävää. Toiminta on tapahtunut pääsääntöisesti yhteisön ehdoilla, sekä yhdessä tekemisen kautta.

Yhteisötaiteessa on usein kyse erityisestä asenteesta. Sen tekijät pyrkivät olemaan mukana tapahtumassa, jossa taiteellinen esittäminen

---

³⁸ Hannula 2012, 35, 36.

³⁹ Kantonen 2005, 50.

⁴⁰ Kantonen 2005, 51, 54.

tarjoaa parhaimmillaan käytännöllistä esteettistä etäisyyttä elämän ongelmiin ja haasteiden ratkaisuun. Taiteen keinoin voidaan katsoa omaan elämään etäisyyden päästä ja etsiä ilmaisutapaa erilaisin tarinallisen samaistumisen ja etääntymisen keinoin. Silloin voi kokemuksilla olla merkitystä ja elähdyttäviä seuraamuksia. Teos on parhaimmillaan kuin turvallinen tila, jossa on mahdollisuuksia ilmaista käsiteltäviä asioita.⁴¹

Omien teosteni kohdalla osallistumisella on enemmänkin performatiivinen luonne, joka ohjaa teokseen ja jonka esittäjiä ovat teosta katsomaan tulevat yksittäiset kokijat tai ryhmät. Taiteen tutkija Helena Sederholm ehdottaa performatiivista käsitettä kaikesta sellaisesta toiminnasta, jossa korostetaan toimintaa. Se pyrkii muuttamaan vallitsevia käytäntöjä ja on näin yhteydessä aina kontekstiinsa. Performatiivisuus on sidoksissa aikaan, paikkaan ja tilanteeseen kutsuessaan yleisöään vuorovaikutukseen, dialogiin ja osallistumiseen.⁴² Itselleni osallistuminen tarkoittaa oleilua ilman pakonomaista tarvetta. Oleilua tietynlaisessa atmosfäärissä ja kaikkea sitä toimintaa, mitä teos kutsuu tapahtuvaksi. Taideteoksesta tulee kuin yhdessä eletty tapahtuma⁴³.

Huomaan pyrkiväni väistämään tiettyjä paikkasidonnaisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyviä ongelmia tekemällä teoksia, jotka ovat aktiivisesti koettavia siten, että ilman kokijan osallistumista ne eivät ole eheitä teoksia täydessä merkityksessään. Eli vaikken sijoittaisi, tai tekisi teosta paikan "ideaaleimpia" lähtökohtia huomioiden, tai tekisi sitä aktiivisessa suhteessa ulkopuolisten tekijöiden kanssa, se haastaa silti ohikulkijoita ja vetää heidät mukaansa taidetapahtumaan. Jossakin vaiheessa haluan haastaa itseäni lisää erilaisten yhteisöjen ja ulkopuolisten tahojen pariin, vaikka oppiakseni näistä kokemuksista ja pohtiakseni näiden jaettujen kokemusten kautta omaa suhdettani taiteen tekemiseen. Ks.⁴⁴

---

⁴¹ Kantonen 2005, 58.

⁴² Kantonen 2005, 54.

⁴³ Kantonen 2005, 49.

⁴⁴ Hannula 2012, 40.

Kuva 7. Yhteisöteos - Kahvit Välitilassa, 2016. Kuva: Sini Talonen.

Kokemuksellinen ja inhimillinen tila

Ulottuvuudet

Hän antoi aaltojen työnnellä itseään ylös kalliolle, vihreiden levien täyttämiin koloihin, liukuen taas takaisin aaltojen vieteväksi.

Näytti siltä kuin hän todella olisi muuttunut vesieläimeksi.

-muisto Jurmosta 2002-

Kokemuksellisen tilan käsitteeseen sisältyvät havaittu ja aistimellinen tila sekä sosio-kulttuurinen ja mentaalinen tila. Tilan kokemukseen vaikuttavat kokijan aistihavainnot, sukupuoli, ikä, muistot, aiemmat kokemukset, mielikuvituksen assosiaatiot, ennakoinnit, sosiaaliset suhteet, yhteiset kollektiiviset merkitykset, kulttuuritekijät, fyysisestä ja henkisestä ympäristöstä syntyneet perinteet, uskomukset ja elämäntyylit.⁴⁵

Aistit ovat väylä ympäristön kokemiseen. Eri aisti painottuvat tilan eri ominaisuuksien kokemisessa. Näköaistilla havainnoidaan valoa, varjoja, värejä, muotoa, pintaa, tilaa ja etäisyyksiä. Kosketusaistilla havainnoidaan ainetta, tekstuureja ja yksityiskohtia. Liikeaistilla havainnoidaan tilan dynamiikkaa, rytmiä, horisontaalisuutta, vertikaalisuutta, kehonmyötäisyyttä ja painovoimaa. Kuuloaistilla havainnoidaan läsnä- ja poissaolevia ääniä sekä tilan ulottuvuuksia. Haju- ja makuaistilla havainnoidaan materiaaleja, luonnonelementtejä ja tilojen tuoksua.”⁴⁶

Esteettisyys on keskeinen osa olemisen kokemusta. Esteettisyydellä tarkoitetaan monitahoista kulttuuristen merkitysten, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja henkilökohtaisen kokemuksen synteisiä, havaitsemista ja inhimillistä toimintaa, joihin liittyy aina enemmän

---

⁴⁵ Parviainen 2007 44; Mannberg 2000, 23.

⁴⁶ Mannberg 2000, 27.

tai vähemmän tietoinen esteettinen ulottuvuus. Se taas on esteettistä elämistä, ympäristön kokemista ja ymmärtämistä esteettisesti. Se on olennaista ihmisen maailmassa olemisen, maailman hahmottamisen ja siinä selviytymisen kannalta.⁴⁷

Ihminen tuntee sijaintinsa enemmän elettyinä kokemuksena, kuin tiedettyinä asiana. Monissa kirjoituksissa puhutaan siitä, miten ympäristön vaikutukset ovat tiedettyä merkityksellisemmät.⁴⁸ Olen myös itse vakuuttunut että näin on. Arkkitehtuuria, ympäristöä ja niiden suhdetta ihmiskäsitykseen ihmistyössä pohtinut Lauri Rauhala toteaa: "Ilman suotuisaa situaatiota ihmisen kokonaisuuden harmonian ja hyvinvoinnin ylläpito jää liikaa kehon ja tajunnan kannettavaksi."⁴⁹ Koska ihminen on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, minäkäsitystä ei voi irrottaa paikantuneesta ja situationaalisesta olemassaolostaan, toteaa puolestaan arkkitehti Juhani Pallasmaa⁵⁰.

Situaatio (elämäntilanne) on ihmisen olemassaolon kietoutumista oman elämäntilanteensa kautta meitä ympäröivään todellisuuteen. Situaatio rakentuu osin kohtalomaisesti, kuten perheyhteys, geenit ja maailma, johon ihminen syntyy. Myös luonnonmullistukset, katastrofit ja onnettomuudet ovat asioita, joihin harvoin pystyy suoranaisesti vaikuttamaan. Ominaisuudet joihin voi pyrkiä vaikuttamaan, ovat muunneltavaa situationallisuutta. Situaatio on kaikkea sitä, mihin ihminen on suhteessa. Se tarkoittaa sitä, että ihminen reaalistuu situaationsa rakennetekijöiden eli komponenttien alaisuudessa ja tulee joksikin niiden ehdoilla. Jokaisen ihmisen situaatio on aina ainutkertaista.⁵¹

Ihminen on lähtökohtaisesti altis tilojen vaikutuksille ja on ympäristönsä aistiva kehollinen keskipiste, mutta toisaalta yhtä ympäristönsä kanssa.⁵² Kun tilaa ajatellaan ruumiin ehdoilla, on tärkeää suora kokeminen ja asioiden ilmeneminen siten, että ymmärrämme ne omin aistein, oman ruumiimme ja mieleemme välityksellä. Aistiminen ei merkitse vain näkemistä, vaan kaikkien aistien yhteistyötä. Vaikka perimmiltään ruumis ja mieli ovat erillisiä, on jo kohteen katsominen upottautumista näkyvään maailmaan. Havainnon välityksellä asiat melkein siirtyvät osaksi ihmistä itseään. Tällaisessa kokemuksessa toteutuu

---

⁴⁷ Mannberg 2000, 23.

⁴⁸ Pallasmaa 2016, 48.

⁴⁹ Rauhala 2014, 137.

⁵⁰ Pallasmaa 2016, 50.

⁵¹ Rauhala 2014, 33, 41-45, 129.

⁵² Parviainen 2007, 42.

yhteys näkyviin kohteisiin ja kykymme jakaa niiden kanssa yhteinen maailma.⁵³

Kosketus maailman kanssa liittää meidät elimellisesti siihen, mitä me koemme. Elimellisyys merkitsee ruumiillisuutta, fyysistä yhteistyötä ympäristön kanssa. Oletetaan että ruumis, ei ajattelu, määrittää ihmisen suhteen tilaan ja koko ulkopuoliseen maailmaan. Astuminen sisälle tilaan, mäen päältä maiseman katseleminen, tai hapuilu pimeässä huoneessa osoittavat, ettei kokijan maailma rajoitu vain katseen tuottamiin vaikutelmiin. Ulottuvuudet jotka tarkastelija luo, eivät ole ainoastaan näkyviä. Ne tuntuvat käsissä ja jaloissa sekä kuuluvat ja tuoksuvat. Maailma on meissä siinä määrin, kuin me olemme maailmassa ja osallistuvuuden avulla se herää meissä henkiin.⁵⁴

Kehosta paljastuu myös ihmisen eletyn elämän jäljet eleinä ja asentoina. Keho on kuin yksilön menneisyys, aika jonka hän on ollut olemassa ja joka määrittää yksilön tulevan ajan. Yhteisölliset tavat ja tottumukset ovat myös osa kehoamme. Kehollisuuden kautta omaksutut asenteet ja tavat ovat vaikeimmin ymmärrettävissä ja muutettavissa. On siis vaikea osoittaa rajaa, missä minuuden keho päättyy ja missä toiseus alkaa. Eletty keho on osa historiaa ja ajassa eteenpäin suuntautuva muuttuva prosessi. Läpikäytyt kokemukset on nähtävillä kehon olemuksessa, johon eivät aina vaikuta vain omat valintamme.⁵⁵

Maailma ympärillämme määrittää kokemustamme ja tietoisuuttamme ihmisenä. Niin taiteen, kuin ympäristön olisi annettava kokijalleen mahdollisuus täydentää näitä tekijöitä omalla mielellisellä, kehollisella ja moniaistisella osallistumisellaan ja tulkinnallaan.⁵⁶ Taiteella voi olla tällainen inhimillinen puoli, joka auttaa meitä kohtaamaan erilaisia asioita. Parhaimmillaan kokemus on elämäntunnetta ja itsen kokemista vahvistavaa⁵⁷.

---

⁵³ Heikkilä 1999, 85.

⁵⁴ Sama.

⁵⁵ Parviainen 1995, 33, 43

⁵⁶ Puuttuu.

⁵⁷ Pallasmaa 2016, 34.

Kuva 6. Sini Talonen: Pakopaikka - Näkymät ylhäältä, 2016.

Kosketus ja liike

Mahtavan hiljaista ja rauhallista.

Vesi oli lämmintä ja hyväilevää. Uitiin ilman uikkareita.

lhanaa!!

-heinäkuu 1997-

Yllä oleva päiväkirjamerkintä ja edellisessä luvussa mainittu muisto kuvaavat sitä kokonaisvaltaista kokemisen tapaa, jolla tunnemme. Se kuvastaa reittiä, jota pitkin ruumiillinen aistikokemus synnyttää mielihyvän tunnetta. Se on kuvaus tunteesta, joka ympäröi ruumiin kokonaan: lämmin vesi, yhtä aikaa kevyesti kannatteleva ja vartaloa vasten painautuva, maailma ei voisi enempää koskettaa.

Intiimin tilassa oleilun ja kylläisyyden tunteen saattaa antaa kiireetön, lähelle kietoutuvan tilan kokemus. Tilat ovat minulle jollakin tapaa tuttuja. Reagoin usein nopeasti sekä tilan hyviin että häiritseviin ominaisuuksiin. Herkkyys tilan aistimiseen pohjautuu kaikkiin aikaisempiin kokemuksiini ja aiheeseen suuntaamaani kiinnostukseen. Olen oppinut antautumaan tilan valtaan. Tiloissa oleskelu saa minut kuvittelemaan jopa olevani osa sitä, tai tilan olevan jonkinlainen emo, tai olio ympärilläni. Kokemuksen pohjalta voisin väittää tilan kosketuksen vaikuttavan ihmisen kosketuksen tavoin. Kosketus on suora väylä ihmiseen, sanoo lastenpsykiatri Jukka Mäkelä. Pieni lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa aikuisiin. Kaikista vuorovaikutuksen muodoista kosketus on syvällisin ja hellät kosketukset kulkevat syvälle aivoihin alueelle, jossa ihminen muodostaa kokonaiskuvaa kehostaan ja itsestään. Kosketus osaltaan määrittää sitä, kuinka ehyiksi ihmisiksi kasvamme ja välittää lapselle jo varhain tunteen, että hänen ruumiinsa on ehjä, kaunis ja rakastamisen arvoinen.⁵⁸ Myös katse on tärkeä, sillä lapsi peilaa itseään toisen katseeseen⁵⁹. Vertaankin tällaisia perustavanlaatuisia kokemuksia tilan kosketukseen, jossa tunnen kuinka tila katsoo minua ja minä tilaa. Se suojaa minua ja avaa minulle lukemattomia mahdollisuuksia. Näen itseäni vahvistavia kuvia.

---

⁵⁸ Mäkelä 2015.

⁵⁹ Sinkkonen 2015.

Kun minua halataan, halataan minua, ei kehoani. Eli maailma koskettaa minua, ei vain minun objektiani. Mitä tunteistani jäisi jäljelle, jos minulla ei olisi kehoa, jolla tunnen kuinka katto suojaa minua kastumiselta, tai miltä vanhat kuluneet kynnykset tuntuvat.⁶⁰

Yleisesti liike ymmärretään taiteeseen olemuksellisesti kuuluvaksi ilmiöksi. Postmodernin ajattelun mukaan taideteos ei ole koskaan stabiili, vaan se liikkuu ja laajenee eri suuntiin hahmottajasta ja hahmotuskulmasta riippuen.⁶¹ Fenomenologisesta tulkinnasta käsin liike avautuu aina kahdella tavalla: kinesteettisen eli liikeaistimuksen- ja visuaalisen eli näköaistimuksen kautta. Edellytyksenä on, että olemme tietoisia itsestämme, eli tietoisia siitä kuinka toimimme ja liikumme. Liikeaistimuksen lähtökohta on keho.⁶²

Ennen kuin opimme ajattelemaan käsitteellisesti, olemme jo olleet kehoina maailmassa. Tämä edustaa Merleau-Pontylle kehon ensisijaisuutta. Minuus muodostuu kehollisesta liikkeestä.⁶³ Mieli muodostuu, kun lapsi oppii liikuttamaan raajojaan⁶⁴. Kehollinen harjoittelu ja tekeminen tuovat esiin kehollisuudessa olevat mahdollisuudet, jotka eivät koskaan voi paljastua käsitteellisen tai kuvitteellisen kautta. Tilallisuus ei voi koskaan paljastua täysin liikkumattomalle keholle.⁶⁵

Niin tanssijan kuin kuvanveistäjän harjoittelussa oivaltamaa tietoa voi kutsua keholliseksi tiedoksi. Kehollinen tieto syntyy kehollisen herkistymisen kautta. Kehollinen herkistyminen voi syntyä vain tekemisen ja liikkumisen kautta.⁶⁶ Filosofit Tapio Kosken mukaan antamalla keholle mahdollisuus, annetaan myös itselle mahdollisuus. Taiteilija voi tavoitella sellaisia kokemuksia, jotka purkavat ja poistavat vieraantumista, sekä ihmisen ja maailman välistä erillisyyttä. Vaikka Koski puhuu tässä juoksemisharjoituksesta, voi tietoinen taiteelle altistuminen ja osallistumiseen rohkaistuminen auttaa myös tekijänä ja kokijana maailman kohtaamista.⁶⁷ Leena Rouhiainen sanoo tulevansa tanssiessaan herkkätuntoisemman tietoisemmaksi ruumiin suhteista ympäristöön, sekä sen alueista, osista ja niiden välisistä yhteyksistä. Hän tuntee ruumiinsa

---

⁶⁰ Laajarinne 2017, 9.

⁶¹ Mäkinen & Mäntymäki 2007, 8.

⁶² Parviainen 2007, 46, 48.

⁶³ Parviainen 1995, 33, 43.

⁶⁴ Laajarinne 2017, 9.

⁶⁵ Parviainen 1995, 33, 43.

⁶⁶ Parviainen 1995, 34.

⁶⁷ Koski 2005, 241.

tilalliseksi ja osaksi tilaa.⁶⁸ Tiedot ja taidot tallentuvat näin lihas- ja kosketusmuistiin. Tilan merkitys syntyy ruumiin ja aistien muistamista arkaaisista vasteista ja reaktioista.⁶⁹

Maaailman lihassa oleminen on osallistumista tähän koskettamisen muotoon sekä fyysisenä että ajattelevan ihmisenä. Merleau-Ponty kuvaa, miten olemme aistisuuden kautta kosketuksessa maailman kanssa. Tämä yhteys tuo elämään sisältöä ja elämän mielekkyyttä. Aistiva minuus on jossakin mielessä "välillä olevaa", joka lihana punoutuu yhteen maailman lihan kanssa.⁷⁰ Kehollinen koskettaminen johdattelee aistien välityksellä syvään lähes maagiseen yhteyteen maailmaan ja näin fyysisen materiaalin kanssa. Ihminen voi tuntea upottavaa syvyyttä, joka sulauttaa kokijan ja koetun toisiinsa. Yhteyteen, jossa koko maailmankaikkeus on vain sisään ja ulos hengitystä.⁷¹

Kehollinen tekeminen ja eri materiaalien kanssa työskentely konkretisoivat meille kosketusaistin merkitystä. Olen hyvin visuaalinen ihminen, mutta kun katson, tunnen myös tarvetta koskettaa, osallistua fyysiseen kokemukseen. Vasta sitten koen täyttä kylläisyydentunnetta. Fyysinen tekeminen ja koskettaminen on ollut aina osa minua. Muistan kuinka jo kauan sitten, tehdessäni remonttia ensimmäiseen omaan vuokra-asuntooni, tai rakennustyömaalla kesätoissa irrottaessani moukarilla betonilattiassa kiinni olevaa posliini-istuinta, tunsin riemua ja fyysisen tuntemuksen ja tekemisen täyttämää onnistumisen tunnetta. Tällainen kokemus antaa ihmiselle myös tyydyttävää tunnetta itsestä pystyvänä ja aikaansaavana yksilönä. Kun hiki virtaa otsalla ja kädet ovat rakkuloilla, tuntee tehneensä jotakin. Ihminen haluaa kokea elävänsä, kokea elämänsä merkitykselliseksi.

Kaipaen kosketusta, joka liittää minut aikaan: menneisyyteen ja tulevaan. Tahdon kokea olevani osa maailman lihaa ja syvästi kokemuksellisessa tilassa. Tätä kokemusta minulle antaa itselleni merkityksellisten asioiden tekeminen. Samaa mielekästä kokemusta synnyttää taiteen parissa työskentely, esimerkiksi konkreettinen fyysinen työ, joka sisältyy olennaisella tavalla työskentelytapoihini.

---

⁶⁸ Rouhiainen 2007, 84.

⁶⁹ Pallasmaa 2016, 47.

⁷⁰ Parviainen 1995, 33.

⁷¹ Koski 2005, 215.

Uskon sen olevan itselleni yksi syy tällaisten teosten tekemiselle, sillä maailman täytyy tuntua! Työskentelyyn uppoutuminen vaatii, kokonaisvaltaista läsnäoloa, samanaikaista paneutumista asioihin, täällä olon ja ympäristön aistimista ja kokemista, mutta yhtäaikaisesti tilassa ja paikassa läsnä olevaa olemista, sekä intensiivistä ja intuitiivista tekemistä kehon välityksellä.

Taidekokemuksessa osallisena

Keskityn nyt taiteen tuottamiin elämyksiin, kokemuksiin ja tapaan, jolla merkitykset muodostuvat. Välittömästi katseelle paljastumattomien kokemusten tarkastelulla voidaan saada näkyviin elämyksiin ja kokemuksiin kätkeytyviä merkityksiä. Elämykset ja kokemukset kertovat yksilölle syvemmin myös hänen muista ulottuvuuksistaan ja tietoisuuden tasoista, kuin arkipäivän itsetietoinen minä.⁷²

Taide on kokijalle erityinen laji merkityksien muodostajana. Merkitykset siirtyvät kokijalle kaikkien vaikuttamisen kanavien kautta. Kun taiteilija tai yhteisö synnyttää aistimateriaalia kokijalle, voi syntyä taidekokemus, joka antaa nautintoa, iloa, tyydytystä, mielihyvää, hurmosta jne. Kokemus voi synnyttää tajunnassa "uuden tilan", joka hetkeksi hämmentää totunnaisia maailmankuvan jäsennyksiä.⁷³

Lähtökohtaisesti merkityksellistä on lähes kaikenlainen kokeminen, koska se on aina rakennetekijänä ihmisen maailmankuvan muodostuksessa. Kokemukset ovat merkittäviä ihmisen olemassaololle, jokaiselle ainutkertaisuudessaan. Taidekokemuksella on merkitystä kokijalle nimenomaan merkityksinä, esteettisenä elämisenä.⁷⁴

Taiteen ymmärtäminen, käsittäminen ja oivaltaminen on sitä, kun mielellinen sisältö saa jonkin tehtävän tämän ihmisen maailmankuvassa. Maailmankuva on kaikkea mikä merkitsee ihmiselle. Maailmankuva on jatkuvassa uudeksi tulemisen tilassa. Se rakentuu eritasoisista merkityksistä ja merkityssuhteista. Koettu mielellinen sisältö asettuu suhteeseen siten, että maailma tai sen osa merkitsee ihmiselle sitä, mitä hän kokee. Mielellisyyden tavoittaminen edellyttää tulkinnallista herkkyyttä, jota ihmisellä ei aina ole. Yleistäen luonnonkauneus voi avautua helpommin, kuin esimerkiksi abstraktimpi taide. Taiteen ymmärtämiseen saatetaan tarvita välittäjiä, kuten opettaja, taiteilija ja avaava teksti. Eli kommunikointi ja käsitesisältöjen vaihto edellyttää tajunnan mielellisiä sisältöjä.⁷⁵

---

⁷² Koski 2005, 36, 78.

⁷³ Rauhala 2016, 196.

⁷⁴ Rauhala 2014, 194-198.

⁷⁵ Rauhala 2014, 162-167.

Ne vaikutukset, joita ei pystytä organisoimaan tietoisiksi merkityssuhteiksi sijoittuvat hermostoon ja säilyvät siellä. Neuropsykologit sanovat, että mikään ei häviä jälkiä jättämättä. Tämä varastoitunut informaatio voi puhjeta mielellisyyteen. Tiedostamistapahtumassa, jossa jokin epämääräinen, aavistuksenomainen, utuinen, häilyvä, selvitystä kaipaava, paineen omaisesti esille pyrkivä jäsentymätön mielellisyys saa täsmällisemmän merkitysfunktion.⁷⁶ Taide voi antaa edellä kuvatun kaltaisia kokemuksia, joita ei käsitteiden tasolla ilmene.

Aistittavien asioiden merkitykseen kokemuksessa vaikuttaa käsityksemme maailmasta. Kokemukseen liittyy olennaisesti ruumiin tuottama tieto. Nämä merkitykset syntyvät ihmisen tavoista lähestyä kohdetta ja siitä, miten kohteet puhuvat tarkastelijalle, sekä siitä miten ne saavat vuorostaan hänet puhumaan ja reagoimaan annettuihin viesteihin.⁷⁷

Taideteoksen kohtaamiseen sisältyy vuorovaikutus. Taideotosta lähestyessä ollaan sen kanssa kasvokkain ja teoksen muodostamaan tilaa suhteutetaan ruumiiseen. Taidetta katsomaan tullut henkilö, tai kohteen taiteeksi määrittelevä, käyttää taideteosta taidekokemuksen "ehtona". Ihminen toivoo kokevansa, tai saavansa jotakin tässä kohtaamisessa. Kohtaamisessa heijastamme teokseen tunteita ja mielialoja. Taideteos heijastaa meihin auransa ja me taas projisoimme teokset omaan emootiomme ja havaintoomme. Taideteos voidaan nähdä elävänä oliona tai kehona, jonka kanssa käymme vuoropuhelua ja saamme siitä vastakaikua.⁷⁸ Kun kokija saa mahdollisuuden osallistua teokseen, voi hän tuntea osallistuvansa taiteen tapahtumaan. Kokijalle jää kokemus osallistumisesta arvona ja siten myös merkityksinä.

Tällainen vuorovaikutussuhde on myös olennainen osa tapahtumaa, jossa taiteilija luo ja rakentaa teosta. Taiteilijan tulee olla välttämättömässä ja välittömässä mentaalisisessä, ruumiillisessa ja tilallisessa vuoropuhelussa syntyvän teoksen kanssa.⁷⁹ Taiteen synnyttämä kokemus ja taito voi syntyä aktiivisesta osallistumisesta sen tekemiseen, koskettamiseen ja osallisena olemisesta.

Omien teosteni kohdalla olen kiinnostunut saamaan tietoa näistä taiteen kohtaamisen kokemuksista. Jonkinlainen varmuus

---

⁷⁶ Rauhala 2014, 162-167.

⁷⁷ Heikkilä 1999, 86.

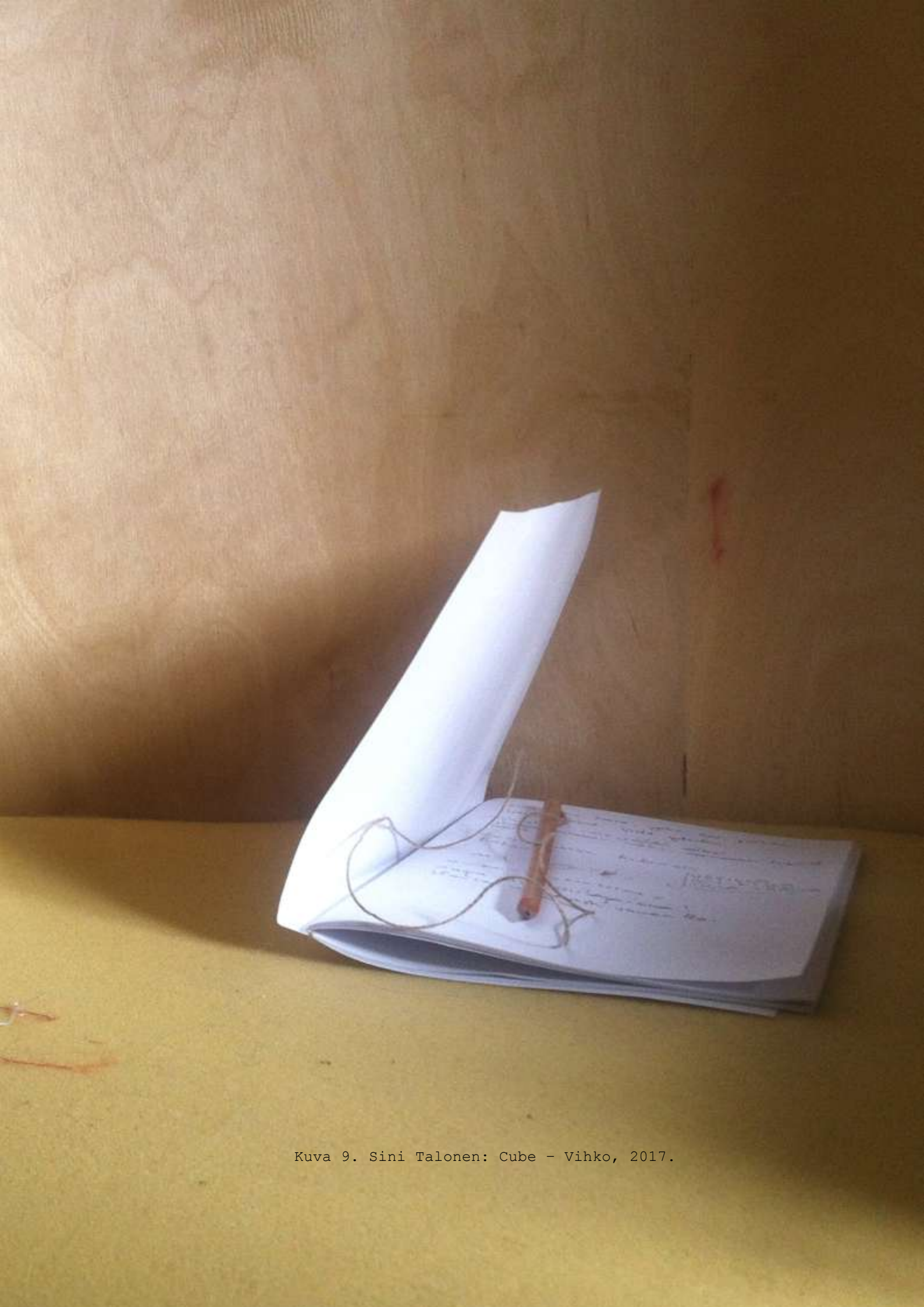
⁷⁸ Pallasmaa 2016, 50.

⁷⁹ Sama.

vuorovaikutuksen toteutumisesta kokijoiden kanssa on minulle tärkeää. Pitäessäni yksityisnäyttelyitä gallerioissa, on minulle jäänyt tyhjä tunne ja epätietoisuus siitä, onko taide koskettanut tai tavoittanut ja olenko teoksillani saavuttanut muodon, joka puhuttelee. Eräs näyttelyni pohjautui Vienan karjalaiseen Paanajärven kylään. Projektiin sisältyi Juminkeko-säätiön rahoittama näyttelytila ja matkoja tuohon kylään. Kylään tekemistäni matkoista kertyneen aineiston ja ideoiden pohjalta pidin 2012 Paras paikka -nimisen näyttelyn Kuhmossa Kalevalan ja Vienalaisen kulttuurin keskuksessa. Kokemus oli hieno ja opettava, mutta olisi voinut olla osaltani tiedostavampi. Minulla olisi ollut mahdollisuus miettiä sitä, mitä merkitystä näyttelyllä oli köyhälle kylälle. Rehellisesti sanottuna minä sain ja otin, mutta mitä heille jäi. Vastaavassa tapauksessa pyrin paremmin miettimään, mitä merkitystä teoksillani ja työskentelylläni on ja mitkä ovat omat motiivini.

Vielä yksi esimerkki. Kootessani syksyn 2017 alussa valokuvanäyttelyä Turun vammaisjärjestölle, kohtasin sokean miehen. Hän oli nuorena innostunut kuvataiteista ja sitten pikkuhiljaa menettänyt näkökykynsä ja yhteys taiteen aktiiviseen kuluttamiseenkin oli vähentynyt. Mieleni valtasi haikeus siitä, miten paljosta hän on joutunut elämässään luopumaan. Tässä kohtaa esteettömyyskeskustelu nousee tarpeelliseksi. En kuitenkaan syvenny enää siihen, vaan totean, että ajattelemista ja kasvamista itselläni ja muillakin taiteen tekijöillä riittää taiteen parissa. Nämä käsiteltävät merkitykselliset asiat lähestyvät jo aiemmin käsiteltyjä aiheita ja kiertyvät kehäksi taiteen kokemisen ja merkityksenannon ympärille.

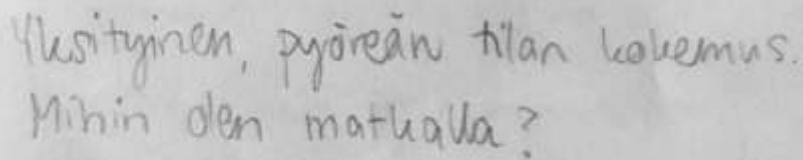
Huomioimalla kontekstin, voi taiteilija pyrkiä huomioimaan ympäristön mahdollisuudet, sekä vaikuttaa taiteen kokemiseen, tekemiseen, esittämiseen ja näin sen tuottamiin merkityksiin. Taiteilijan tulisi pohtia omia motiivejaan taiteen välityksellä työskennellessään. Missä, miten ja kenelle taiteen kuuluu olla? Omasta mielestäni siellä missä ovat ihmiset ja asiat, joita taide koskettaa, tai joille se halutaan suunnata. Taiteen tärkeänä tehtävänä näen hyvinvoinnin ja elämän mielekkyyden edistämisen.

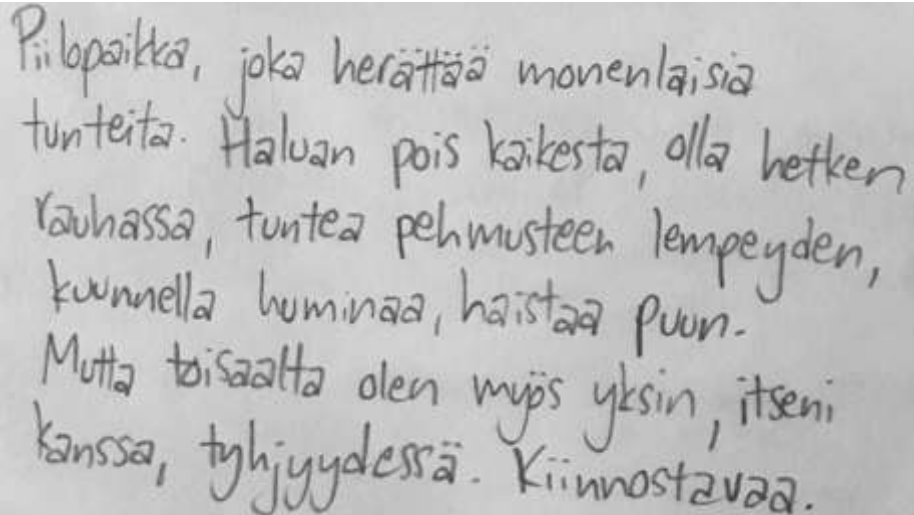
Kuva 9. Sini Talonen: Cube - Vihko, 2017.

Lopuksi

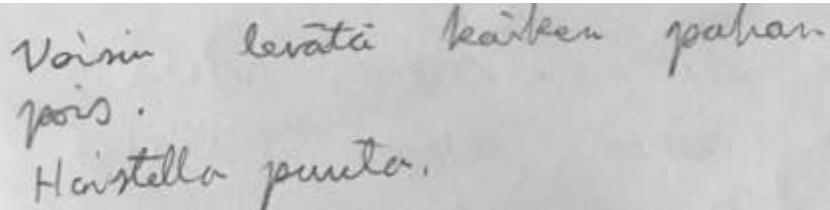
Tämän kirjoituksen alkaessa lähestyä loppuaan kaivan esiin vihon, jonka jätin teokseeni Cube. Pieni kuution muotoinen teos sijaitsi Turun Köysiratagalleriassa keväällä 2017. Sisäpuolelta pyöreä, vain reilun kahden kuution kokoinen tila johdatteli käpertymään ja sulki omaan maailmaansa. Toivoin saavani ihmisiltä viestejä kokemuksesta ja sainkin muutaman. Viesteistä käy ilmi kävijöiden huomion kiinnittyminen tuoksuun, ääniin, valoon, omaan hengitykseen ja yksinäisyyteen. Teos synnytti kokijoissa ajatuksia oman tilan ja paikan etsimisestä. Heidän kokemuksensa siirtyivät lapsuuteen ja piilopaikkaan, toiveisiin jäämisestä ja toisaalta tunteeseen mentaaliseen siirtymisestä.

Yksityinen, pyöreän tilan kokemus.
Mihin olen matkalla?

Piilopaikka, joka herättää monenlaisia tunteita. Haluan pois kaikesta, olla hetken rauhassa, tuntea pehmusteen lempeyden, kuunnella luminaa, haistaa puun. Mutta toisaalta olen myös yksin, itseni kanssa, tyhjiydessä. Kiinnostavaa.

Voisin levätä kaiken pahan pois.
Haistella puuta.

Handwritten text in Finnish: "ULKOA KUULUVA JYCEIN KUMISEE TÄTSA LIERIOSSA PAINOSTAVASTI OMA MENGIOMYS KUMISEE VÄITTEET VAIKEEI".

Handwritten text in Finnish: "Aristelin tänne kempimistä. Hyvä, että tulit. Tuoksu, rauha, hiljaisuus. Saanko maata täällä iätsyyden?".

Yllä olevassa viestissä kirjoittaja kertoo empineensä tilaan menemistä, mutta kokemuksen olleen positiivinen. Teos kutsui hänet osallistumaan ja synnytti koskettavan kokemuksen.

Tuona lyhyenä ajanjaksona saamani viestit osoittavat, että juuri kehollisen osallistumisen kautta koetut asiat herättelivät kokijan pohtimaan tilan fyysisesti havaittavia ja mentaalisia ominaisuuksia, sekä ihmisen eksistentiaalisia kysymyksiä.

Olen tällä matkalla etsinyt omia motiivejani taiteen tekemiseen ja yrittänyt löytää niille merkityksiä ja eettistä perustaa. Nämä jaetut kokemukset antavat itselleni hieman luottamusta taiteilijana oloon, matkaan joka ei ole ollut helppo. Välillä olen jopa aikonut luovuttaa, vain tajutakseni jälleen: taide on minun välineeni kokea ja tutkia elämää.

Kirjoittamisen ja ajatuksien ilmaisemisen tuska seuraa varmaan aina mukana. Tämä työ osoitti minulle, että vastaukset löytyvät ennen kaikkea tekemisen ja sitä seuraavien merkityksellisten kokemusten kautta. Moniksi vuosiksi jäänyttä lukemista aioin myös jatkaa. Huomasin moneen kertaan, kuinka lukemani aineisto kannatteli ja vahvisti minua.

Jätän tämän kirjoitelman nyt omaan merkitykseensä ja siirryn toisiin tiloihin, tilallisiin tutkimusmatkoihin. Tiloihin, jotka paljastavat itsensä vasta osallistumisen kokemuksissa, joissa kokemukset synnyttävät mielellisyyttä kehollisen tiedon kautta.

LÄHTEET:

- Kaukonen, Hille, Korpelainen, Heini & Räsänen, Jaana 2004. Arkkitehtuurin ABC-Löytöretki rakennettuun ympäristöön. Helsinki: Suomen Arkkitehtiliitto/SAFA.
- Bachelard, Gaston 2003. Tilan poetiikka. Käännös Tarja Roinila. Helsinki: Nemo kustannus.
- Habitare 2017. Viitattu 28.11.2017
<http://habitare.messukeskus.com/messuilla/ohjelma/mobile-homeless/>.
- Hannula, Mika 2012. Läsnaöolo-taide arjessa. Helsinki: Taide.
- Heikkilä, Martta 1999. Ruumiillisuus ja tilan kokemus - Fenomenologia ja arkkitehtuurin ruumiilliset ulottuvuudet. ARK, Arkkitehti 1999/4, 85-86.
- Johansson, Hanna 2005. Maataidetta jäljittämässä. Helsinki: LIKE.
- Kantonen, Lea 2005. Teltta. Teltta - Kohtaamisia nuorten työpajoissa. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 54.
- Koski, Tapio 2005. Juoksemisen filosofia. Tampere: Tampere University Press.
- Laajarinne, Jukka 2016. Tiloissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Laaksonen, Esa 1997. Arkkitehtuurin neljäs ulottuvuus. Arkkitehti (ARK) 1997/2, 17.
- Mannberg, Mikko 2000. Arkkitehtuurin neljäs ulottuvuus. Arkkitehti (ARK) 2000/4, 23-29.
- Mäkelä, Jukka 2015. vauva.fi Viitattu 27.11.2017
<https://www.vauva.fi/artikkeli/lapsi/kasvatus/lastenpsykiatri-kosketus-lapselle-yhta-tarkeaa-kuin-uni>.
- Mäkinen & Mäntymäki. Taide ja Liike 2007 Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Pallasmaa, Juhani 2016. Ihon silmät. Käännös Kirsi Heininen-Blomstedt. Saksa: Ntamo.
- Pallasmaa, Juhani 2017. Ajatteleva käsi. Käännös Kirsi Heininen-Blomstedt. Saksa: Ntamo.

- Parviainen, Jaana 1995. Taideteoksen kehollisuus-kehollisuuden ja tanssiteoksen olemuksessa. niin & näin 4/95. Viitattu 27.11.2017 <https://www.netn.fi/artikkeli/taideteoksen-kehollisuus>.
- Parviainen, Jaana 2007. Tila avautuu toiminnaksi: leikkipuistoista tietokone peleihin. Teoksessa: Mäkinen, Olli ja Mäntymäki, Tiina 2007. Taide ja liike. Vaasa: Vaasan Yliopisto.
- Rauhala, Lauri 2014. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Rouhiainen, Leena 2007. matka paikantuneeseen tilaa: Tanssijan, arkkitehdin ja äänisuunnittelijan performatiivisen työn aineksia. Teoksessa Mäkinen & Mäntymäki. Taide ja Liike 2007 Vaasa:Vaasan Yliopisto. 83-102.
- Sinkkonen, Jari 2008. Iltasanomat. Viitattu 27.11.2017 <https://www.is.fi/taloussanomat/oma-raha/art-2000001566362.html>.
- Sinkkonen, Jari 2015. Vauva.fi Viitattu 27.11.2017 https://www.vauva.fi/artikkeli/sina/vanhemmuus/lastenpsykiatri_jari_sinkkonen_hyva_itsetunto_ei_rakennu_vain_kehuista.
- Tanizaki, Junichiro 2012. Varjojen ylistys. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide. Suom. Jyrki Siukonen.
- Yle Areena / A-Studio 2017. Naisten asunnottomuus kasvaa. Viitattu 17.10.2017 (linkki puuttuu).

KUVALUETTELO:

Kuva 1. Lapsuusmuisto kotialbumista.

Kuva 2. Sini Talonen: Cube - Vaneripintaa tilan sisältä, 2017.

Kuva 3. Sini Talonen: Kuvamuisto Iranista, 2004.

Kuva 4. Sini Talonen: Pakopaikka, 2016. Kuva: Niklas Feinik.

Kuva 5 ja 6. Sini Talonen: Maja, 2017.

Kuva 7. Yhteisöteos - Kahvit Välitilassa, 2016. Kuva: Sini Talonen.

Kuva 8. Sini Talonen: Pakopaikka - Näkymät ylhäältä, 2016.

Kuva 9. Sini Talonen: Cube - Vihko, 2017.